

BANDCHECK

AUTEUR: ELLEN VAN HOEK // VO 🎵

Bandcheck is een digitale zelfreflectietool voor spelers in bands of andere kleine instrumentale ensembles. De tool is het resultaat van een ontwikkelonderzoek naar een beoordelingsinstrument voor muziek vanuit het lectoraat Kunsteducatie en de opleiding ODM van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. Bandcheck moet leerlingen bewust maken van de manier waarop ze muzikaal met elkaar communiceren.

In sommige onderdelen van het muziekonderwijs wordt vaak nog traditioneel beoordeeld, bijvoorbeeld bij de buitenschoolse HaFaBra-examens instrumentaal onderwijs. Daar gaat beoordelen vaak over technische beheersing, expressie en theoretische kennis,

met daarbij een vermelding over de inzet en het enthousiasme van de leerling. Vertrekpunt voor onze zoektocht was een gebeurtenis die muziekdocenten wel zullen herkennen. Een aantal leerlingen speelt met elkaar een nummer. Tijdens het spelen vergist de zangeres zich en zet ergens te vroeg in. Enkele bandleden hebben het in de gaten en passen zich aan, maar een ander speelt zijn partij helemaal correct, telt goed en komt dan toch te laat aan. De vraag is nu hoe je de leerlingen kunt uitleggen dat er een verschil is tussen 'goed doen' en 'muzikaal goed doen'? Of beter nog: hoe kun je ze middelen in handen geven waarmee ze dit probleem kunnen opvangen?

MUZIKALE COMMUNICATIE
Bij de ontwikkeling van ons

beoordelingsinstrument lag het accent op het beoordelen van uitvoerende groepsopdrachten, voornamelijk die in de onderbouw van het VO. Hierbij gaat het vaak om het musiceren in bandverband, waarbij de kaders van de lesinhoud worden bepaald door de tamelijk globale kerndoelen 48 en 49. Hoewel er in het VO vaak een groot verschil is tussen de muzikale achtergrond en ervaring van de leerlingen, volgen ze dezelfde muzieklessen en doen ze in principe dezelfde opdrachten. Voorafgaand aan het beoordelen moeten we dan ook kiezen of ze uiteindelijk aan een bepaald minimum moeten voldoen of dat het moet gaan over de persoonlijke progressie.

Peer-directed learning is een essentieel onderdeel van het leerproces en bandleden leren door

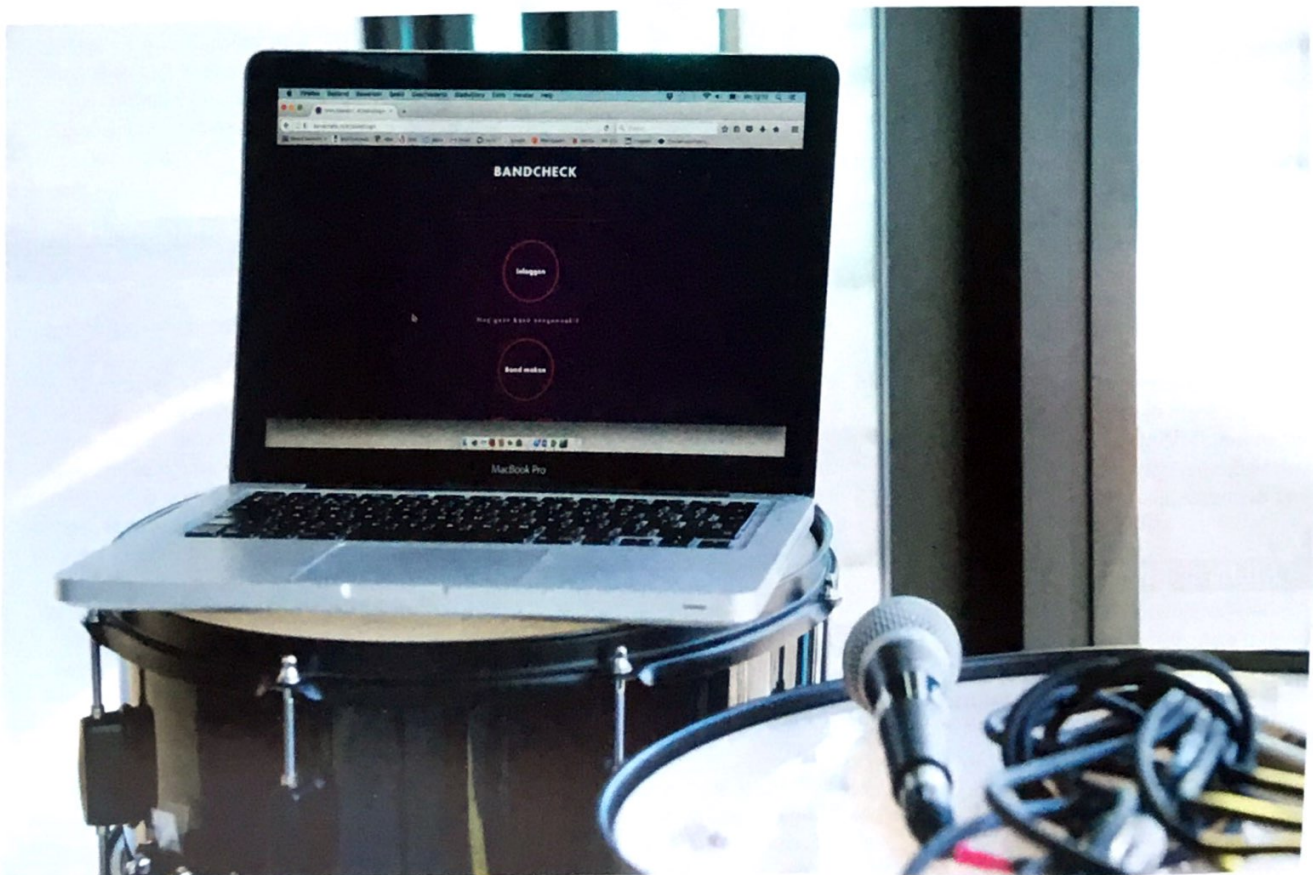
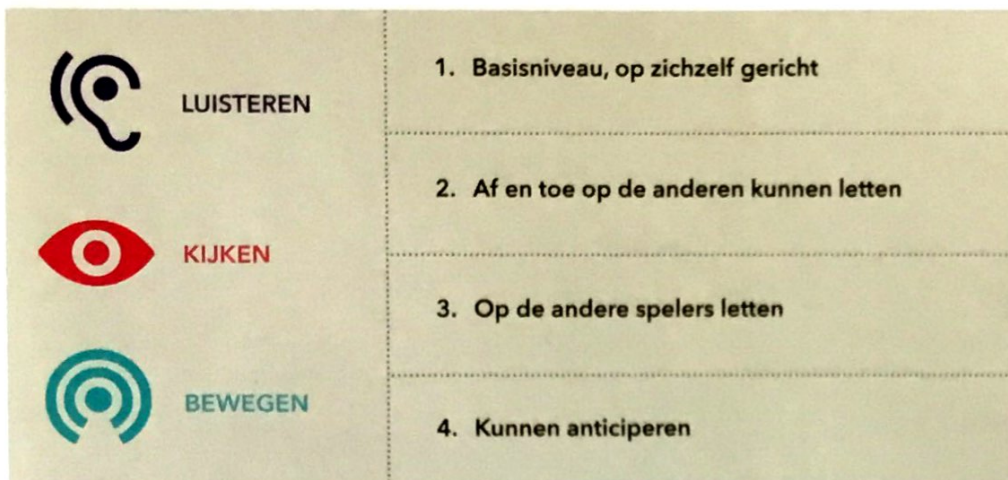

Foto: Ronald Knapp

elkaar tijdens het musiceren te observeren en te imiteren. Toch blijft bij het beoordelen de manier waarop en de mate waarin spelers op elkaar reageren vaak onbenoemd. Wij hebben het probleem dat hierboven als voorbeeld werd geschetst, aangepakt door juist niet de vaardigheden op het gebied van technische beheersing of expressie als vertrekpunt te nemen, maar de onderlinge muzikale communicatie en die te verwerken in een instrument voor zelfreflectie en beoordeling. Het heeft als doel dit communicatieproces te faciliteren en het handzaam, makkelijk en efficiënt te maken. Doordat leerlingen met deze tool op het eigen functioneren reflecteren, wordt dit zichtbaar en bespreekbaar.

THEORIE MUZIKALE INTERACTIES

In een studie van Benjamin Brinner waarin hij een antwoord zoekt op de vraag hoe musici nu eigenlijk samen muziek maken, vonden we een goed theoretisch aanknopingspunt. Musiceren is volgens Brinner een proces waarbij spelers tijdens het spelen voortdurend verschillende muzikale competenties inzetten en uitwisselen en zich daarbij ook steeds aan elkaar en het publiek spiegelen. Volgens Brinner kan muzikaal communiceren gevat worden in vier interactieve systemen die bij het muziek maken universeel van belang zijn: een systeem op het gebied van muzikale rollen die tijdens het spelen wordt ingevuld, een systeem van cues en signalen die de spelers elkaar geven, het gezamenlijk vormgeven van klankstructuren (zoals melodie, maat en ritme) en een gemeenschappelijk systeem van klankbeleving. De theorie van Brinner is een universele beschrijving van musiceren, dus toepasbaar op allerlei muzikale tradities. In de praktijk van het samenspele in het VO gaat het vaak over spelen in bands. Dus de vraag is: hoe zien we deze interacties terug bij bandspel?

MUZIKALE INTERACTIES BIJ BANDSPEL

Als we kijken naar VO-bandjes die zelfstandig repeteren, dan zien we leerlingen die elkaar op allerlei manieren ondersteunen om de verschillende partijen voor elkaar te krijgen. De meer ervaren leerlingen gebaren tijdens het spelen, partijen worden meegezongen en voorgedaan. Leerlingen kijken naar elkaar op belangrijke momenten, bewegen bijvoorbeeld het hoofd of de handen in de slag en laten de inzet van andere partijen zien. Ook geven leerlingen elkaar feedback en proberen te formuleren wat er misgaat of waarop gelet moet worden. Met andere woorden: de middelen die worden gebruikt bij het repeteren zijn zowel verbaal (bij het geven van feedback) als visueel (tijdens het spelen). Het communiceren gebeurt door middel van geluid én beweging, zoals luisteren en óók kijken en bewegen. Deze drie activiteiten zijn dan ook de hoekstenen voor *Bandcheck* geworden.

"DOORDAT LEERLINGEN MET DE BEOORDELINGSTOOL OP HET EIGEN FUNCTIONEREN REFLECTEREN, WORDT DIT ZICHTBAAR EN BESPREEKBAAR"

INHOUD EN VORM BEOORDELINGSTOOL

Bij het ontwerpen van het toetsinstrument wilden we een verbinding maken tussen theorie en praktijk, zowel wat betreft de inhoud als de vormgeving van het instrument. We zijn daarom eerst gaan kijken bij een aantal muzieklessen in VMBO- en HAVO/WVO-klassen waarin een samenspel/presentatie-opdracht werd voorbereid en uitgevoerd. Tegelijkertijd zijn studenten van de Opleiding Docent Muziek (ODM) bevraagd over hun ervaring met het beoordelen van vergelijkbare opdrachten. We zagen dat er tijdens praktische muziekopdrachten in de beperkte lestijd veel tijd voor organisatie nodig was en dat er vervolgens niet veel tijd overbleef voor beoordeling. Daarom zochten we naar een handzame vorm die weinig administratie met zich meebrengt, maar wel effectief is en die docenten en leerlingen inzicht biedt in het proces.

De repetities van een bandproject door VWO-leerlingen werden daarna gedurende een

aantal weken geobserveerd. De observaties werden zowel gedaan op de momenten dat de leerlingen zelfstandig aan het repeteren waren als tijdens de uiteindelijke uitvoering. Ze zijn geanalyseerd aan de hand van de *muzikale interactietheorie* van Brinner en de *bandcommunicatie* zoals die wordt omschreven door Van den Dool. Op grond van de analyse is een eerste ontwerp voor rubrics geformuleerd. De rubrics zijn diverse keren voorgelegd aan VO-leerlingen en ODM-studenten, tot uiteindelijk de huidige inhoudelijke formulering ontstond.

Voor de vormgeving werd als eerste geput uit het concept van de visuele rubrics van Maarleveld en Kortland (zie elders in dit nummer). Omgezet naar muziek bracht het ons ertoe om bij de vormgeving gebruik te maken van muziek-icoontjes, die iedereen kent van toepassingen op digitale apparaten. Het resultaat van de individuele beoordeling wordt zichtbaar in een totaaloverzicht van de band. Met een digitaal ontwerp bureau is ten slotte de huidige vormgeving ontwikkeld: een interactieve digitale webtool toepasbaar op PC of tablet: *Bandcheck*.

TOEPASSING

Leerlingen kunnen zichzelf met *Bandcheck* beoordelen aan de hand van rubrics in drie categorieën: **luisteren**, **kijken** en **bewegen**. Per rubric zijn vier niveaus, waarbij in het hoogste niveau sprake is van anticiperen op het samenspel.

De resultaten worden per ingevulde reflectie(les) opgeslagen in de tool en het eindresultaat wordt getoond in een totaal scherm voor de hele band. Het doel is uiteraard dat de spelers van verschillende niveaus hun vaardigheden bewuster gaan inzetten, ter ondersteuning van elkaar en daarmee tegelijkertijd van het resultaat. Het idee dat daarachter schuilt is dat bij een goede (gelaagde) muzikale communicatie het totale resultaat beter is dan de som van het spel van de individuele spelers.

De docent kan het gebruik van de beoordelingstool invullen en inpassen in de opzet van de les, waarin bijvoorbeeld opdrachten

gegevens kunnen worden voor zowel zelf- als peerreflectie en na te streven progressie. Die reflectie wordt voor de docent zichtbaar en is daarmee ook bespreekbaar. De resultaten zeggen immers iets over het functioneren van de individuele spelers, maar ook over het totaal van de band.

SAMENVATTEND

Enkele toepassingen van *Bandcheck* zijn:

- **zelfreflectie:** door het (deels) invullen van de rubrics door de leerlingen;
- **doelen stellen** aan de hand van de ingevulde rubrics;
- **vergelijken:** van het (samen)spelen aan het begin en het einde van de repetitie-serie, of van het spelen op verschillende instrumenten;
- **peerreflectie:** door het invullen van rubrics over een andere speler/instrument en deze eventueel te vergelijken met de zelfreflectie;
- **bandreflectie:** de sterke en zwakke input in het bandspel vaststellen en naar aanleiding daarvan overleggen over hoe die in te zetten. ❖

Ellen van Hoek is musicus en docent. Ze doet onderzoek in kunst- en muziekeducatie in samenwerking met het lectoraat Kunsteducatie van de AHK.

NIEUWSGIERIG GEWORDEN?

- > www.bandcheck.nl
- > www.ellenvanhoek.nl
- > Voor Peer-directed learning: Green, L. (2008). *Music, Informal Learning and the School: A New Classroom Pedagogy*. London: Ashgate.
- > Leren door observeren en imiteren: Jaco van Den Dool: www.lkca.nl/over-het-lkca/cultuur-plus-educatie/alle-edities/cpluse_35-1-1-1-1
- > Over Brinner en bandspel: 'Een beoordelingsinstrument voor muzikale interactie', in 'Beoordelen in de kunstvakken, instrumenten en onderzoek': www.ahk.nl/lectoraten/educatie/publicaties/beoordelen-in-kunstvakken-instrumenten-en-onderzoek

RECTIFICATIE

In Kunstzone 3-2017 is op pagina 60 bij het artikel *Verbreden of verdiepen, dat is de vraag (niet)* abusievelijk een illustratie geplaatst die in het bezit is van Day One Agency LLC en YouTube LLC. De naam van de illustratrice is Nadine Kolodziej. Meer van haar werk kun je bewonderen op www.nadinekolodziej.com en www.instagram.com/nadinekolodziej. Kunstzone wil haar excuses aanbieden aan zowel Nadine Kolodziej als aan Day One Agency LLC en YouTube LLC voor het gebruiken van deze afbeelding zonder dat daarvoor toestemming is verleend.

Judith Boessen, hoofdredactie Kunstzone

| *interview* | met *Rafaël van Crimpen*,
directeur *Breitner Academie*

NIEUWE MEESTERS OPLEIDEN

BREITNER ACADEMIE: DOCENTENOPLEIDING NIEUWE STIJL

AUTEUR: JUDITH BOESSEN // HBO 6

Sinds vorig jaar huist de docentenopleiding beeldende kunst en vormgeving van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten aan het IJ. Niet alleen de locatie veranderde, ook de naam. De *Breitner Academie* is een van de weinige categoriale opleidingen in Nederland die zich volledig richt op beeldende kunst en educatie.

Waarom Breitner als naamgever voor een nieuw instituut?

We zochten in de eerste plaats naar een naam die recht zou doen aan de lange geschiedenis van de Academie. George Hendrik Breitner (1857-1923) leefde ten tijde van de oprichting in 1881 van de eerste lerarenopleiding tekenen in Amsterdam. Die heette destijds de *Rijknormaalschool voor Teekenonderwijzers* en was een onderdeel van het Rijksmuseum.

Wij vonden Breitner vooral interessant, omdat hij zowel schilder als pionier was op het gebied van fotografie. Zijn snapshots van het dagelijkse leven in Amsterdam rond de eeuwwisseling zijn onvergelijkbaar. De stad stond letterlijk en figuurlijk in de steigers. Denk aan de aanleg van het centraal station, de stadsschouwburg. Juist daarom hield hij zo van de stad. Zelf zei Breitner het zo: 'Amsterdam past bij mijn karakter. Het is net zo impulsief en explosief als ik.'

Dus die verbinding met Amsterdam zit in het DNA van de academie?

Zeker. Allereerst lijkt de locatie waar we nu zitten veel op de hoofdstedelijke bouwput die Breitner zo spannend vond. Er wordt in een razend tempo gebouwd op deze plek. En met EYE Filmmuseum, de A'DAM Toren en de Tolhuistuin als naaste buur bevinden we ons midden in de nieuwe culturele hotspot van Amsterdam. Samen met hen maken we ook deel uit van een club die zich bezig houdt met